

Religionistika na švýcarských univerzitách

Fritz Stolz

Počátky švýcarské religionistiky institucionalizované na univerzitách sahají do roku 1873. Jak s důrazem poznamenávají historikové naší disciplíny, byla tehdy v Ženevě vytvořena první katedra obecných dějin náboženství na světě, jež byla obsazena Théophilem Drozem. Droz je zcela neznámou postavou a jeho katedra po čase zase zanikla. Tato skutečnost není netypická: religionistika existuje ve Švýcarsku již dlouho, avšak v jakési samozřejmě marginalizovanosti či s jakousi marginální samozřejmostí, jak to kdo chce vidět.

Druhá předběžná historická poznámka, která může přispět k pochopení současnosti: Otázky dějin náboženství se ve Švýcarsku objevily nejprve v oblasti starozákonní exegeze. Starozákonník Schrader, působící od roku 1861 v Curychu, byl pověřen katalogizací několika klínopisných tabulek; na tomto základě se stal zakladatelem klínopisných zkoumání v oblasti německy hovořících zemí, ovšem již roku 1870 Curych opustil. Přesto však od této doby zůstalo v platnosti spojení mezi starozákonní vědou, orientalistikou a staroorientálními dějinami náboženství a ještě donedávna bylo (zčásti je i dnes) povinností starozákonníků na některých protestantských fakultách vyučovat rovněž dějiny náboženství; do tohoto kontextu lze např. zařadit Alfreda Bertholeta z Basileje. Tomuto spojení mezi biblickou exegezí a dějinami náboženství vděčíme za to, že dějiny náboženství náleží do curricula studentů (protestantské) teologie a že se ve Švýcarsku nevyskytuje vzájemná animozita mezi teologií a religionistikou, jež je v jiných zemích samozřejmá. Spojení religionistiky s misiologií, časté v Německu, se prosadilo pouze ve Freiburgu.

Pokud jde o současnou situaci na univerzitách, jsou poměry na všech univerzitách poněkud odlišné. Jisté podobnosti vykazují tři německo-švýcarské univerzity. V **Bernu** existuje Institut religionistiky (*Institut für Religionswissenschaft*; vedení: prof. dr. Axel Michaels), který je spravován společně filosoficko-historickou a teologickou fakultou. V **Curychu** je na teologické fakultě zřízena katedra, jež zabezpečuje obor obecné dějiny náboženství též na filosofické fakultě (prof. dr. Fritz Stolz). Konečně v **Basileji** existuje studijní předmět religionistika bez vlastní institucionalizace oboru; ordinarius pro klasickou filologii (Fritz Graf) koordinuje tuto oblast a odpovídá za ni ve spolupráci se zástupci spřízněných disciplín na filosofické a teologické fakultě. V Bernu lze religionistiku studovat jako hlavní obor na filosoficko-historické fakultě, v Curychu a v Basileji toliko jako

vedlejší obor (ovšem s možností předložit v tomto oboru bakalářskou nebo magisterskou práci). Povinné studijní výkony jsou v každém studijním běhu různé. Na všech třech uvedených univerzitách nabízejí religionisticky relevantní přednášky nejen docenti jmenovaní pro tento obor, nýbrž též zástupci přípravných oborů.

Těžiště zkoumání souvisí s profilem daných představitelů religionistiky (Bern – Axel Michaels: náboženství Indie a Nepálu; Curych – Fritz Stolz: starý Orient, problémy náboženství v současnosti; Georg Schmid: mystika, nová náboženská hnutí; Basilej – Fritz Graf: klasická antika).

Religionistika je také samostatnou disciplínou v rámci filosofické fakulty v **Lucernu**, jež tvoří vysokou školu společně s (katolickou) teologickou fakultou (Otto Bischofberger, ordinarius s polovičním úvazkem: etnologie náboženství a nová náboženská hnutí). Religionistika zde má úzké vazby k oboru judaistika, který má vlastní katedru.

Na dvoujazyčné univerzitě ve **Freiburgu** (Fribourg) je religionistika institucionalizována jednak na filosofické fakultě (Richard Friedli: interkulturní a mezináboženské vztahy, náboženství a pedagogika míru), jednak na teologické fakultě (Anand Nayak: misiologie a indická náboženství).

V **Lausanne** existuje na (evangelické) teologické fakultě ordinariát pro religionistiku ((Maya Burgerová: indologie), kolem nějž je seskupen mezifakultní Institut religionistiky. Ten koordinuje religionistické aktivity různých odborníků. Religionistiku lze studovat jako hlavní nebo vedlejší obor; náleží též do curricula teologů.

V **Ženevě** existuje katedra antických náboženství na Département des sciences de l'antiquité (Faculté des lettres; vedoucí katedry: Philippe Borgeaud: antická náboženství). Studenti, kteří zvolí dějiny náboženství pro licence es lettres, studují tři různé oblasti, jež jsou v Ženevě zastoupeny (antická náboženství, izraelské náboženství, křesťanství, islám, buddhismus, náboženství Dálného východu, židovství, etnologie náboženství). Studenti teologie jsou povinni navštěvovat kurz úvodu do religionistiky.

V **Neuenburgu** (Neuchâtel) je zřízena trvalá výuka dějin náboženství na teologické fakultě (pověřen: Anand Nayak, Fribourg).

Celkové religionistické spolupráci ve Švýcarsku slouží *Schweizerische Gesellschaft für Religionswissenschaft* (Švýcarská společnost pro religionistiku; prezident Axel Michaels), jež je členem International Association for the History of Religions. Podíl dvou jazykových a kulturních oblastí (italská jazyková oblast bohužel nehraje roli) je podnětný, přináší však též problémy s dorozuměním; obě tradice vědy jsou přece jen značně rozdílné. Rozhovor tak vyžaduje stále úsilí. Výměně informací slouží – vedle shrnmáždění, konaných nejméně jednou za rok – každoročně vycházející bulletin.

Přeložil Břetislav Horyna

Fritz Stolz (1942) je profesorem obecných dějin náboženství a religionistiky na univerzitě v Curychu. V letech 1989-1992 byl prezidentem Švýcarské společnosti pro religionistiku. Adresa: Universität Zürich, Theologisches Seminar, Lehrstuhl für Allgemeine Religionsgeschichte und Religionswissenschaft, Kirchgasse 9, CH-8001 Zürich.

Buddhismus v Estonsku *

Luboš Bělka

Buddhistické učení se do Evropy nešířilo pouze dvěma směry – přes Německo a Anglii, jak ve své poznámce uvádí D. Lužný,¹ ale přinejmenším třemi cestami. Tou třetí cestou bylo již v minulém století Rusko a evropská území, která spadala pod carský vliv, především Pobaltí. Jednalo se o severní buddhismus, který bývá někdy označován také jako lamaismus.

Zvláštní kapitolu dějin šíření Buddhovy nauky (dharmy) do Evropy, které je věnován tento článek, tvoří estonský buddhismus. Prvním šířitelem učení Buddhyy zde byl **Karlis August M. Tennisons** (1873-1962), známý též jako Sangharádža Estonska, Litvy a Lotyšska, buddhistický arcibiskup (sic!), mahátmá z Pobaltí. Byl to muž, jehož biografie je opředena četnými nejasnostmi, mystifikacemi a záhadami.² Dalším estonským buddhistou byl jeho přímý žák, celoživotní průvodce a životopisec, Němec narozený v estonské Narvě, **Friedrich V. Lustig** (1912-1991). K. A. Tennisons byl jako sedmnáctiletý student v roce 1890 vybrán do suity následníka trůnu Nikolaje Romanova, který podnikal rozsáhlou cestu na Dálný východ. Takto se Tennisons dostal v roce 1892 do Burjatska, kde se nedaleko jezera Bajkal, v Barguzinském dacanu (buddhistickém klášteře), setkal s 85-letým mni-

---

* This work was supported by the Research Support Scheme of the Higher Education Support Programme, grant No.: 73/1995.

1 Dušan Lužný, „Buddhismus v Rakousku“, *Religio* 3, 1995, 79-84.

2 Není např. jasné, zda byl Lotyš či Estonec; narodil se v severním Lotyšsku, později (ve 20.-30. letech našeho století) se pod estonským jménem Karl Tõnisson hlásil k estonskému občanství a národnosti. Rozsáhlá rukopisná biografie sepsaná F. V. Lustigem je ve faktografii často velmi nespolehlivá, tendenční a zavádějící. Tvrdí se zde mj., že buddhismus se v rodině Tennisonsů pěstoval po mnohé generace.